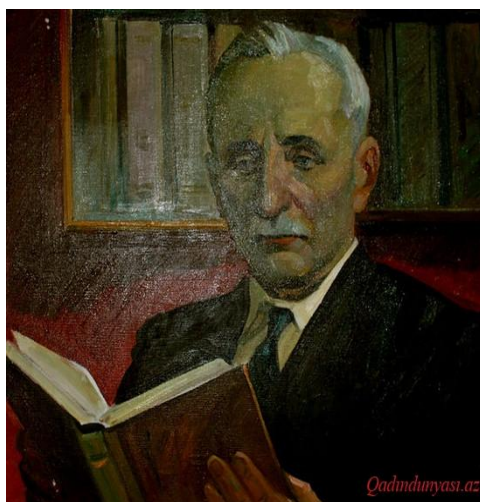

Sumqayıt şəhər Mərkəzləşdirilmiş Kitabxana sistemi

S. Vurğun adına Mərkəzi Kitabxana

Maarifpərvər ədib

Abdulla Şaiq-135

Metodik vəsait

SUMQAYIT – 2016

Həyatı

Abdulla Talıbzadə 1881-ci il fevralın 24-də Tiflisdə ruhani ailəsində dünyaya gəlib. 1888-ci ildə altısınıflı şəhər müsəlman məktəbində ilk təhsilini alıb. 1893-cü ildə ailə vəziyyəti ilə əlaqədar olaraq Xorasana gəlib. Xorasanda dövrünün mütərəqqi ziyalıları Yusif Ziyanın məktəbində təhsilini davam etdirib. Yeddi il Xorasanda mükəmməl təhsil alıb, tarix, məntiq, psixologiya elmlərini, Şərqi Azərbaycan, rus ədəbiyyatını öyrənib. 1900-cü ildə Tiflisə qayıdıb. Bir müddət Tiflisdə qaldıqdan sonra 1901-ci ildə Bakıya gəlib. Bakıda bir rus ziyalıının böyük kitabxanasını alıb. Bir az sonra inqilabi hadisələr, Sabunçu kimi fəhlə mahalında çalışması, əməkçilərin ağır həyatını öyrənməsi və başqa olaylar onun dünyagörüşünü genişləndirib. O, milli gələnlərə, görənəklərə bağlı, milli intibah, milli dirçəliş tərəfdarı olan maarifçi pedaqoq, romantik şair kimi formalaşmış. Mollanəsreddinçilərə yaxın olsa da, onlara hörmətlə yanaşsa da baxışlarına, ruhuna görə füyuzatçılara daha doğma idi.

Yaradıcılığı

A. Şaiq 1901-ci il aprelin 22-də üçüncü oğlan gimnaziyasında xüsusi imtahan komissiyasında imtahan verərək Ana dili müəllimi adını alıb. 5 noyabr 1901-ci ildən rus-tatar məktəblərində ehtiyat müəllimi kimi pedaqoji fəaliyyətə başlayıb. Bundan sonra ömrünün 34 ilini Azərbaycan maarifinin inkişafına həsr edib. 1906-cı ilin avqustunda Bakıda keçirilən I Müəllimlər Qurultayının təşkilində böyük xidmətləri olub. Qurultayda ana dilinin və ədəbiyyatın tədrisinə dair təşəbbüslə çıxış edib. Qurultay H.Zərdabi, F.Köçərli, M.Mahmudbəyov, S.Sani, A.Şaiq və başqalarından ibarət xüsusi komissiya seçib və Azərbaycan dilində müvafiq proqram hazırlamağı onlara tapşırıb. I Müəllimlər Qurultayından heç bir il keçməmiş neçə-neçə yeni dərsliklər yaranıb. "Əlifba", "Uşaq çeşməyi", "İkinci il", "Gülzar" və s. bu kimi dərsliklərdə A.Şaiqin öz əsərləri və dünya ədəbiyyatından örnəklər çap olunub. On altı səhifəlik "Uşaq çeşməyi" kitabı kiçik yaşlı uşaqların bilik səviyyəsinə uyğun hazırlanıb. Bundan sonra o, müxtəlif illərdə bir-birinin ardınca "Milli qiraət", "Müntəxabat", "Türk çələngi", "Ədəbiyyat", "Türk ədəbiyyatı", "Gülşəni ədəbiyyat" adlı dərsliklər və proqramlar hazırlayıb. Bu dərsliklərdə Azərbaycan klassiklərinin həyat və yaradıcılığı haqqında məlumatlar və əsərlərindən parçalar verilib. O, həm də qadınlar üçün jurnal çıxarmaq, uşaq bağçası açmaq, kitabxana yaratmaq, kasıb uşaqları pulsuz oxutmaq kimi xeyirxah təşəbbüslər irəli sürüb, eyni zamanda Azərbaycan ədəbiyyatını tədqiq və təbliğ edib, Xaqani, Nizami, Nəsimi, Füzuli, Xətai, Vaqif, Vədadi, Zakir, M.F.Axundov, S.Ə.Şirvani, M.Ə.Sabir, A.Səhhət, M.Hadi, H.Cavid kimi şair-yazıçıların yaradıcılıqları araşdırıb.

A. Şaiq yaradıcılığına tərcümə və qəzəllə başlasa da, ilk mətbu əsəri "Laylay" adlı uşaq şeiri olub. O, 1906-cı ildən başlayaraq silsilə şeirləri ilə Azərbaycan milli uşaq poeziyasının incilərini yaradıb. Bir sıra şeirləri "Dəbistan" və "Məktəb" uşaq-gənclər toplularında işıq üzü görüb. Bu illərdə "Nicat" cəmiyyətinin idarə heyətinə üzv seçilib, ədəbi-bədii problemlərlə, maarif və məktəb işləri ilə məşğul olub.

Xalq ədəbiyyatını toplayıb araşdıran A. Şaiq bu nümunələr əsasında "Tıq-tıq xanım", "Tülkü həccə gedir", "Yaxşı arxa" kimi mənzum nağıllar da yazıb. Onun "Ədhəm", "Tapdıq dədə", "Qoçpolad" kimi poemalarında milli folklorun təsiri görünür. Şaiq həm də 1910-cu ildə yazdığı "Gözəl bahar" pyesi ilə milli uşaq teatrının özülünü qoyub. Şairin "Hürriyyət pərisi"nə, "Niyə uçdu", "Bir quş", "XX əsrə xitab", "Şikayətlərim", "Zamanın inqilabçılarına" kimi şeirləri inqilabi ruhlu şeirləri sayılır.

Nəsr yaradıcılığına 1905-ci ildə romantik "İki müztərib və ya əzab və vicdan" yarımçıq romanı ilə başlayan ədib "Məktub yetişmədi", "Köç", "Daşqın", "İntiharmı, yaşamaqımı", "Göbələk", "İblisin huzurunda", "Dursun", "Əsrimizin qəhrəmanlar"ı kimi bir çox hekayə, povest və romanlar yazıb. "Köç" və "Məktub yetişmədi" hekayələri və "Əsrimizin qəhrəmanları" romanı ilk milli nəsr nümunələri kimi dəyərləndirilir. "Həpimiz bir günəşin zərrəsiyiz" əsəri şairin o dövrdə dünyagörüşünü, şəxsi qüvvələrin xalqlar arasında nifaq salmasını, savaş törətdiyini, bəşərin sabahını, insanların taleyini göstərən romantik şeirlərindəndir.

A.Şaiq müstəqil Azərbaycan ideyasında M.Ə.Rəsulzadə, Ə.Ağaoğlu, Ə.Topçubaşov, Ə.Hüseynzadə, Y.Nəsibbəyli kimi öndər ziyalılarla həmfikir olub. O, 1918-ci il mayın 28-də yaranan ADR-i sevinclə qarşılayıb. M.Ə.Rəsulzadə bu dövrdə "milli istiqlalın sevincini ilk duyanlar" sırasında A.Şaiqin də adını çəkib. Rəsmi dövlət qəzeti olan "Azərbaycan"ın səhifələrində məktəblər və milliləşdirmə məsələsi haqqında ilk çıxış edən, onu təbliğ edən və həyata keçirənlərdən biri də A.Şaiq idi. O, 1919-cu ildə Bakı Dövlət Universitetinin yaranması ilə bağlı "Tələbə həyatı" pyesini yazıb, yarımçıq "Əsrimizin qəhrəmanları" romanını tamamlayıb. Bu əsərlərdə müəllif vətən, millət, müstəqillik arzularını dilə gətirib, milli dövlətçiliyimiz üçün yeni milli kadrlar hazırlanması məsələsini önə çəkib. Onun bu illərdə qələmə aldığı "Yeni ay doğarkən", "Arazdan Turana" kimi şeirləri ədəbi mühitdə dəyərləndirilən poeziya nümunələrindəndir. Onun "Vətənin yanıq səsi" şerində ulu oğuzların hünəri, Altay türkləri, Elxan və Altun ordusu nümunə göstərilir.

Vətənpərvər şair kimi

Şair "İki mücahid" və yaxud "Atı yaralı əsgər" şerində cahan savaşının yaraları, erməni daşnaklarının Azərbaycan torpaqlarındakı vəhşiliyi, Qarabağdakı fitnə-fəsadları ön plana çəkib. Ədib ADR dövründə maarif və məktəb yönümündəki işini daha da canlandıraraq, bir neçə məktəbi milliləşdirib, rus məktəblərində Azərbaycan türkü sinifləri yaradıb. Dövlətin yaratdığı proqram və dərslilər hazırlayan komissiyasının üzvü kimi çalışıb.

1920-ci il aprelin 28-də rus ordusu Azərbaycana soxulur, kommunistlər hakimiyyəti ələ alır. Buna baxmayaraq, A.Şaiq xalqın gələcəyi naminə öz ədəbi-pedaqoji fəaliyyətini davam etdirir. O, pedaqoji kurslarda, texnikumlarda və başqa məktəblərdə dərs deyir, mədəni-maarif işlərinə yardım edir, bədii yaradıcılıqla Dayaq nöqtəm məşğul olur. 1923-cü ildə onun ədəbi-pedaqoji fəaliyyətinin 20 illiyi təntənə ilə qeyd edilir. Çalışdığı gimnaziya "Şaiq nümunə məktəbi" adlan Dayaq nöqtəm dırılır. Bu məktəbdə bütün dərslər Azərbaycan Türk dilində aparılır. Təzə açılan siniflərdə əsas müəllimlər A.Şaiq, Q.Rəşad, C.Cəbrayılbəyli, S.Quliyev və başqa ziyalılar olur. Lakin yeni yaranmış məktəb bir çox problemlərlə üzləşir. Nə dərslilər, nə də proqram tapılır, müəllim kadrları çatışmır. Seçilmiş heyət A.Şaiqin rəhbərliyi ilə şagirdlər üçün proqram və dərslilər hazırlamağa başladı. "Şaiq Nümunə məktəbi"nin məzunu, hazırda EA-nın müxbir üzvü Məhəmmədəmin Salehli söyləyir ki, bir çox fənlərdən dərslilər bizə Türkiyədən gəlmiş müəllimlər deyirdi. Qocaman pedaqoq və tədqiqatçı Lətif Hüseynzadə gənclərdə milli şüurun formalaşmasında, milli mədəniyyətin, tarixin öyrənilməsində o vaxt fəaliyyət göstərən məktəbin böyük rol oynadığını vurğulayaraq yazır ki, məktəbdə çatışmayan dərslilər Türkiyədən gətirildilər. Bütün bu çətinliklərə baxmayaraq Abdulla Şaiqin rəhbərliyi ilə gənc, həvəskar müəllimlərin səyi və çalışqanlığı sayəsində milli siniflərdə dərs prosesi tərəqqi tapır. Sovet hakimiyyətinin ilk illərində məktəb iki yerə ayrılır: aşağı şöbələr və siniflər-birinci dərəcəli doqquzuncu məktəb, üçüncü sinifdən etibarən isə-ikinci dərəcəli on ikinci məktəb adlandırılır. Akademik M.Salehli söyləyir ki, məktəbin direktoru Qafur Kantemir idi. Abdulla Şaiq ədəbiyyatdan dərs deyirdi. O dərin biliyə malik, öz peşəsinin vurğunu olan hərtərəfli bir şəxs idi. Uşaqlara böyük qayğı ilə yanaşır, onlarla davranışda çox nəzakətli olardı. Biz şagirdlər ona ehtiramla yanaşar, hörmət əlaməti olaraq "Mirzə" deyərdik. 1923-cü ildə "Nümunə məktəbi"nin ilk buraxılışı olur. Həmin buraxılış gecəsində tələbə və müəllimlərin arzusunu nəzərə alan Maarif Komissarlığı və Baş Tərbiyə İctimaiyyə Dairəsi bir çox dolanbaqlı yollardan keçib fəaliyyətini müvəffəqiyyətlə davam etdirən məktəbi "Şaiq Nümunə məktəbi" adlandırmağı qərara alır. 1918-ci ildə yaradılmış məktəb 10 il fəaliyyət

göstərmişdir. Bu müddət ərzində məktəbdə sivilizasiyaya doğru inkişaf perspektivləri, əsrin əvvəllərində Azərbaycanın dirçəldilmə imkanları, milli şüurun sürətlə oyanma prosesi nəzərə alınaraq müstəqil və real milli təhsil siyasəti həyata keçirilir.

Bu illər ərzində təlim-tərbiyə işləri ilə yanaşı bədii yaradıcılıqla da məşğul olan A.Şaiqın "Vəzifə", "Özü bilsin, mənə nə?", "Anabacı", "Əsəbi adam" kimi silsilə hekayələri, "Araz" inqilabi-tarixi mövzulu romanı, elm, maarif və mədəniyyət haqqında bir sıra məqalələri ədəbi mühitdə maraqla qarşılanır. O, həm də "Tənqid-Təbliğ" teatrı üçün əsərlər yazır.

Azərbaycan Gənc Tamaşaçılar Teatrının, Uşaq və Gənclər nəşriyyatının işi birbaşa Şaiqın adı ilə bağlıdır. Uzun müddət bu teatrda çalışan ədib "Xasay", "Eloğlu", "Vətən", "Fitnə", "Qaraca qız" kimi çeşidli pyeslər yazır. "Fitnə" və "Nüşabə" əsərləri Nizami süjetləri əsasında yaranan maraqlı sənət örnəkləridir.

Ədib bu illərdə də uşaqlar üçün gözəl əsərlər yazır, başqa sənət dostlarını da bu işə cəlb edir. Onun "May nəğməsi", "Top oyunu", "Bənövşə", "Qərənfil", "Bülbül" kimi uşaq şeirləri, nağıl və poemaları bu gün də öz dəyərini saxlayır. M.Seyidzadə, M.Dilbazi, M.Rzaquluzadə, Z.Cabbarzadə və başqa müəlliflər uşaqlar üçün əsər yazmağı ondan öyrənirlər.

Alim, ədəbiyyatşünas, folklorçu kimi də çalışan A. Şaiq klassik ədəbiyyat yönümündə araşdırmalar aparır. Onun Nizami, Füzuli, Nəsimi, Vaqif, M.F.Axundov, Mirzə Cəlil, M.Cavid, M.Hadi kimi sənətçilər haqqındakı fikirləri bu gün də dəyərlidir.

Şairin Şərq ədəbiyyatı məsələləri, sufizm, təsəvvüf, hürufilik, eləcə də çeşidli ədəbi cərəyən və metod haqqındakı araşdırma və axtarışları da maraqlıdır. Milli folklorumuzu ilk dəfə toplayıb öyrənənlərdən biri də elə A.Şaiqdır. Onun çağdaş həyata, elm və dil məsələlərinə aid yazıları isə xüsusi maraq doğurur.

Əsl beynəlmiləlçi və humanist bir sənətçi olan, həmişə "Həpimiz bir günəşin zərrəsiyiz" deyən A.Şaiq bütün əsərlərində bəşəri problemlərə toxunur, xalqları dostluğa, əmin-amanlığa çağırır. O, türk, rus, fars, tatar, litva, özbək, gürcü, tacik və başqa millətlərin ziyalıları ilə dostluq edir, dünya xalqları ədəbiyyatlarının incilərini, Firdovsinin "Şahnamə"sindən bir parça, Şekspirin "Maqbet", C.Sviftin "Qulliverin səyahəti", Puşkin, Lermontov, Krılov, Qorki, Nekrasov və başqa yazıçıların əsərlərini dilimizə çevirir.

Şaiqin 20-30-cu illərdə dilimizin fonetika, morfologiya, sintaksis və üslubiyyət məsələlərinə dair yazdığı elmi məqalə və əsərlərin bir çoxu indi də öz əhəmiyyətini saxlayır. Şaiq elmi-pedaqoji fəaliyyəti ilə ədəbi yaradıcılığını paralel inkişaf etdirir. Əslində, bu iki sahə onun fəaliyyətini tamamlayır. Elmə, maarifə çağırış, gənc nəslin taleyi, tərbiyəsi, xalqın, vətənin gələcəyi kimi məsələlər onun bədii əsərlərinin əsas mövzusu olur. Müxtəlif illərdə yazdığı şeirlər, hekayələr, povestlər, romanlar, dram əsərləri Şaiq cəsarətinin, Şaiq dünyagörüşündəki qabaqcıl meyllərin nümayişidir.

Şeirləri Xəzər Universiteti Nəşriyyatı tərəfindən çap olunan Azərbaycan Sevgi Poeziyası toplusunun İkinci kitabına (Bakı, 2009) daxil edilmişdir (Tərtibçi: Hamlet İsxanlı).

Ədəbiyyat sahəsindəki fəaliyyətinə görə A.Şaiqə "Əməkdar incəsənət xadimi" adı verilmişdir. A.Şaiq 1959-cu ildə Bakıda vəfat etmişdir.

Əsərləri

Abdulla Şaiq. Seçilmiş əsərləri: I cild – Hekayələri, povesti, romanları;

Abdulla Şaiq. Seçilmiş əsərləri: II cild – Şeirləri, qəzəlləri, poemaları, pyesləri;

Abdulla Şaiq. Seçilmiş əsərləri: III cild – Şeirləri, mənzum hekayələri və poemaları, hekayələri, təmsilləri, pyesləri.

Kitabları

- K. Mustafayeva - Abdulla Şaiqin portreti, Şəki Rəsm Qalereyası.
- Gülşən ədəbiyyat. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1910, 79 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1910, 54 səh.
- Yaxşı arxa. Tülkü, qarğa, hacıləylək. Bakı: Kaspi mətbəəsi, 1911, 18 səh.
- Tıq-tıq xanım. Tülkü, qarğa, hacıləylək. Bakı: Kaspi mətbəəsi, 1911, 16 səh.
- Tülkü və xoruz. Bakı: Kaspi mətbəəsi, 1911, 15 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1911, 56 səh.

- Gözəl bahar pyesi. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1912, 34 səh.
- Gülzar qiraət kitabı. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1912, 34 səh.
- Bədbəxt ailə. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1912, 42 səh.
- Kimdir haqlı? pyesi. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1913, 39 səh.
- Murad. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1913, 15 səh.
- Ürək tikmək, yaxud Qurban bayramı. Bakı: Kaspı mətbəəsi, 1913, 14 səh.
- Şələquyruq. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1913, 16 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1915, 57 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1917, 57 səh.
- Milli qiraət kitabı. Bakı: Hökumət mətbəəsi, 1919, 228 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: İran mətbəəsi, 1919, 56 səh.
- Türk çələngi. Bakı: Hökumət mətbəəsi, 1919, 405 səh.
- Uşaq gözlüyü. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1919, 57 səh.
- Vətən. Bakı: Birinci hökumət mətbəəsi, 1919, 30 səh.
- Ədəbiyyat dərsləri. Bakı: Hökumət mətbəəsi, 1919, 134 səh. (Hüseyn Cavidlə birlikdə)
- Milli qiraət kitabı. Bakı: Hökumət mətbəəsi, 1919, 228 səh.
- Şələquyruq (ikinci çapı). Bakı: Azərnəşr, 1921, 110 səh.
- Milli qiraət (ikinci təbi). Bakı: Azərnəşr, 1922, 232 səh.
- Qiraət kitabı. Bakı: Azərnəşr, 1924, 145 səh.
- Türk dili (Uşaq gözlüyü). Bakı: Azərnəşr, 1924, 80 səh.
- Türk ədəbiyyatı. Bakı: Azərnəşr, 1924, 334 səh.
- Qiraət kitabı. Bakı: Yeni türk əlifbası komitəsi, 1925, 167 səh.
- Müəllim (hekayə). Bakı: Azərnəşr, 1926, 38 səh.
- Məktub yetişmədi. Bakı: Azərnəşr, 1926, 22 səh.
- Göbələk. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1926, 15 səh.
- Anabacı. Bakı: Azərnəşr, 1926, 16 səh.
- İldırım. Bakı: Azərnəşr, 1927, 91 səh.
- Tülkü həccə gedir. Bakı: Azərnəşr, 1927, 40 səh.
- Dördüncü il (dərslik). Bakı: Azərnəşr, 1929, 176 səh.
- Dördüncü il (dərslik). Bakı: Azərnəşr, 1930, 176 səh.
- Eşşək üstündə səyahət. Bakı: Azərnəşr, 1933, 10 səh.
- Seçilmiş hekayələr. Bakı: Azərnəşr, 1933, 180 səh.

- Oyunçu bağalar. Bakı: Azərnəşr, 1934, 28 səh.
- Çocuq şeirləri. Bakı: Azərnəşr, 1934, 16 səh.
- Oyunçu bağalar. Bakı: Azərnəşr, 1936, 40 səh.
- Tülkü həccə gedir. Bakı: Azərnəşr, 1936, 20 səh.
- Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərnəşr, 1936, 270 səh.
- Məktub yetişmədi. Bakı: Azərnəşr, 1937, 16 səh.
- Yaxşı arxa. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1939, 28 səh.
- Tapdıq dədə. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1939, 39 səh.
- Gözəl bahar. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1940, 32 səh.
- Araz (roman). Bakı: Azərnəşr, 1940, 274 səh.
- Tıq-tıq xanım. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1942, 10 səh.
- Nağıllar. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1945, 54 səh.
- Ovçu Məstan. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1945, 23 səh.
- Qoç Polad. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1946, 76 səh.
- Nüşabə. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1947, 12 səh.
- Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərnəşr, 1948, 428 səh.
- Şeirlər, nağıllar. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1948, 32 səh.
- Məktub yetişmədi. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1949, 12 səh.
- Köç. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1950, 32 səh.
- Şeirlər və hekayələr. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1950, 80 səh.
- Araz. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1954, 172 səh.
- Seçilmiş əsərləri (üç cildə), I cild. Bakı: Azərnəşr, 1955, 444 səh.
- Seçilmiş əsərləri (üç cildə), II cild. Bakı: Azərnəşr, 1957, 456 səh.
- Seçilmiş əsərləri (üç cildə), III cild. Bakı: Azərnəşr, 1959, 528 səh.
- Tülkü həccə gedir. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1959, 16 səh.
- Şeirlər və hekayələr. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1959, 112 səh.
- Seçilmiş əsərləri. Bakı: Azərnəşr, 1960, 480 səh.
- Xatirələrim. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1961, 224 səh.
- Qoç Polad. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1962, 88 səh.
- Bənövşə. Bakı: Azərnəşr, 1964, 14 səh.
- Pirin kəraməti. Bakı: Azərnəşr, 1965, 39 səh.
- Tıq-tıq xanım. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1966, 16 səh.
- Şələquyruq. Bakı: Azərnəşr, 1966, 23 səh.
- Yaxşı arxa. Bakı: Maarif, 1966, 46 səh.
- Tülkü həccə gedir. Bakı: Gənclik, 1968, 16 səh.
- Gözəl bahar. Bakı: Gənclik, 1968, 27 səh.
- Araz. Bakı: Gənclik, 1969, 198 səh.
- Tıq-tıq xanım. Bakı: Gənclik, 1970, 16 səh.
- Yaxşı arxa. Bakı: Gənclik, 1971, 16 səh.
- Araz. Bakı: Gənclik, 1973, 199 səh.
- Xatirələrim. Bakı: Gənclik, 1973, 364 səh.
- Şeirlər, poemalar, təmsillər. Bakı: Gənclik, 1976, 21 səh.

- Qoç Polad. Bakı: Gənclik, 1977, 264 səh.
- Əsərləri (beş cildə), I cild. Bakı: Azərnəşr, 1966, 555 səh.
- Əsərləri (beş cildə), II cild. Bakı: Azərnəşr, 1968, 602 səh.
- Əsərləri (beş cildə), III cild. Bakı: Azərnəşr, 1972, 652 səh.
- Əsərləri (beş cildə), IV cild. Bakı: Azərnəşr, 1977, 776 səh.
- Əsərləri (beş cildə), V cild. Bakı: Azərnəşr, 1978, 502 səh.
- Araz. Bakı: Gənclik, 1980, 196 səh.
- Seçilmiş əsərləri. Bakı: Gənclik, 1984, 444 səh.

Tərcümələri

- İki uşaq (mənzum hekayə). Bakı: Orucov qardaşlarının mətbəəsi, 1906, 39 səh.
- Rumi. İbrət və müqabilə (məsnəvi). Bakı, 1906, 24 səh.
- Daniel Defo. Məşhur ingilis Robinzonun hekayəsi. Bakı: Orucov qardaşlarının elektrik mətbəəsi, 1909, 78 səh.
- Şekspir. Maqbet. Bakı: Azərnəşr, 1932, 87 səh.
- Barto. Pinti qız. Bakı: Azərnəşr, 1935, 10 səh.
- Nizami. İsgəndərnamə. I hissə (Şərəfnamə). Bakı: Azərnəşr, 1941, 450 səh.
- İ.A. Krilov. Seçilmiş təmsillər. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1944, 36 səh.
- Nizami. Sehrli üzük. Bakı: Uşaqgəncnəşr, 1962, 15 səh.
- Nizami Gəncəvi. İsgəndərnamə. Bakı: Azərbaycan SSR EA nəşriyyatı, 1964, 407 səh.
- Nizami. Sehrli üzük. Bakı: Gənclik, 1971, 15 səh.
- İ.A. Krilov. Cırcırma və qarışqa. Bakı: Gənclik, 1976, 13 səh.
- İllərin töhfəsi. Bakı: Gənclik, 1976, 148 səh.

Filmoqrafiya

1. Rəqs edən bağalar (film, 1935)
2. Tülkü həccə gedir (film, 1971)
3. Pıspısa xanım və Siçan bəy (film, 1974)

Dərslilər

- "Uşaq çeşməyi"
- "Uşaq gözlüyü",
- "Gülşəni -ədəbiyyat",
- "Milli qiraət" ,
- Ədəbiyyatdan iş kitabı",
- "Ədəbiyyat dərsləri"

Abdulla Şaiqə həsr olunmuş şeirlər:

- S. Vurğun “Səmimiyyət yolçusu
- S. Rüstəm “Müəllimim Şaiqə”
- Mirmehdi Seyidzadə “Sevimli Şaiqə”
- Mirvarid Dilbazi “Bir dağ kimi”
- Hüseyn Arif “Ağsaçlı sənətkara”
- B. Vahabzadə “Həmişə yaz olar”

- Tofiq Bayram “Unudulmaz görüş”

- Gülhüseyn Hüseynoğlu “Abdulla Şaiqin xatirəsinə”

Həyatının xronologiyası

- 1881-ci il fevral – Abdulla Şaiq Talıbzadə ruhani ailəsində andan olmuşdur.
- 1889-1893- cü il Tiflisdə altı sinifli şəhər müsəlman məktəbində oxuyub.
- 1893-cü il may A. Şaiq anası Mühri xanımla Xorasana gedir.
- 1894-1899-ci il – Xorasanda yeni üsulla açılmış Yusif Ziya məktəbində oxuyur.
- 1900-cü il – Xorasandan Tiflisə qayıdır.
- 1901- 22 aprel –Bakıda üçüncü gimnaziyada N. Nərimanovun iştirak etdiyi komissiya qarşısında imtahan verir, ana dili müəllimi hüququ alır.
- 1901- sentyabr – altı sinifli şəhər məktəbində ana dili müəllimi işləyir.
- 1903-cü il – Tiflisdə atası 63 yaşında vəfat etmişdi.
- 1905-ci il M. Ə. Sabir, A. Səhhət, M. Hadi, H. Cavidlə tanış olur. III kişi progimnaziyasında ana dili müəllimi işləyir.
- 1906-1907-ci il –ilk mətbu şeiri “Laylay”, “Dəbistan” jurnalında çıxır
- 1908-ci il - Tiflisdə “İkinci il” dərsliyi çıxır. “Məktub yetişmədi”, “Hüriyyət pərisinə”, “Yad et” və s. əsərlərini yazır.
- 1909-cu il– R. Botşalın “Qafqaz çiçəyi” pyesini təbdil edir. Realni məktəbdə.

- B. Miskebiçus ilə tanış olur.
- 1910 – “Köç”, “ Daşqın”, “İntiharmı , yaşamaqımı?”, “Gözəl bahar”, “Hamımız günəşin zərrəsiyik” əsərlərini yazır.
- 1912-ci ildə “Gülzar” dərsliyi çapdan çıxır. “Nicat” qəzetində Sabirə həsr olunmuş məqalə və şeiri çıxır.
- 1913-cü ildə “Qafqaz” çiçəyi” pyesi Azərbaycanda və Dağıstanda tamaşaya qoyulur. N. Vəzirovun ədəbi fəaliyyətini 40 illiyi münasibətilə şeir, “Əkinçi və xain” əsərlərini yazır. “Şələquyruq” və “Murad” kitabçaları çıxır.
- 1914-cü ildə “Dan ulduzu” şeirini yazır. “Əsrimizə xitab” və “İblisin hüsurunda” əsərlərini tamamlayır.
- 1916-cı ildə Dağıstanda “Uşaq bağçası” açmağa çalışır.
- 1918-ci ildə İlk dəfə olaraq A. Şaiq realni məktəbin nəzdində milli siniflər yaradır. “Əsrimizin qəhrəmanları” romanını tamamlayır
- 1937-ci ildə “Araz” romanını tamamlayır.
- 1951-1952-ci ildə anadan olmasının 70 illiyi qeyd olunur.
- 1959-cu ildə Abdulla Şaiq vəfat edir.
- 1981-ci il –A.Şaiqin anadan olmasının 100 illik yubileyi keçirilib.

Görkəmli adamların Abdulla Şaiq haqqında fikirləri

A.Şaiqi yaxından tanıyanlar yaratdığınız əsərlərlə şəxsiyyətiniz arasında qəribə bir uyğunluq olduğunu güürdülər... Sizin yüksək insani sifətlərinizi tərif etməkdə mən acizəm. Lakin onu deyə bilərəm ki, o öz mənəvi ülviyyəti ilə nadir adam idi.

Akademik Məməd Arif

O bizim vətənimizin məşhurlarından biri, ideyalı şair, böyük bir nəslin müəllimi, maarifimizin, mədəniyyətimizin fədakar xadimlərindən, yaradıcılarından biridir

Akademik Məmməd Cəfər

Xalqının nəcib bir oğul kimi qəlbi ilə sevən sənətkar öz xalqının ürəyində və xatirəsində əbədi yaşayacaqdır.

Süleyman Rüstəm

A.Şaiqin “Məktub yetişmədi”, “Köç” hekayələri nəsrimizdə orjinal bir hadisə idi.

Yazıçı Mir Cəlal

Abdulla Şaiqin adı çəkilərkən sözün həqiqi mənasında qocaman bir müəllimi. İnsanın ürəyinə təsir edən şairi həyatımızı və tariximizi öz əsərlərində əks etdirən bir dramaturqu, maraqlı hekayələr müəllifini, uşaqlarımızın sevimli dostu olan bir yazıçını xatırlayırıq.

Ədəbiyyatşünas Cəfər Xəndan

Ömrünün əlli ilini ədəbi yaradıcılığa və müəllimliyə həsr edən A. Şaiq həmişə öz xalqına bağlı olmuş, kədəri ilə qəmgin, sevinci ilə şad olmuşdur.

Ədəbiyyatşünas Əli Sultanlı

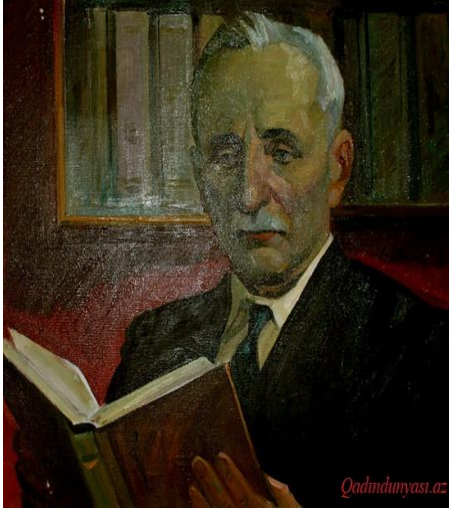
Kitabxanalarda təbliği

Abdulla Şaiqin bütün əsərlərinin və onun haqqında nəşr olunmuş kitabların, eləcə də dövrü mətbuat materiallarının çoxsaylı oxuculara çatdırılması üçün kitabxanalarda əyani və şifahi təbliğatın formalarından istifadə edilə bilər. Kitab sərgiləri, kitabxana plakatları, stendlər, söhbətlər, oxucu konfransları, sual-cavablar, biblioqrafik xülasələr, məruzə və mühazirələr və s. formalarından məqsədə uyğun şəkildə istifadə etməklə mümkündür. Şairin yaradıcılığını bir neçə hissəyə bölmək olar.

Həyatı – Təhsili – Pedaqoji fəaliyyəti - Uşaqlar üçün şeyrlər _____Publisistikası_____Tərcümələri

Bu sxem əsasında da onun yaradıcılığını kitabxanalarda təbliğ etmək olar.

Təbliğat formalarından ən mühümü kimi kitabxanalarda ilk növbədə Abdulla Şaiq yaradıcılığını əhatə edən sərgi təşkil olunmalıdır. Sərgini “Şaiq –şair və müəllim”, “Böyük məhəbbət sahibi”, “Görkəmli maarif xadimi”, “Unudulmaz müəllim” başlıqlar altında təşkil etmək olar.

Kitab müzakirəsi –“Qoçpolad” adlı poema, “Çoban” pyesi, “İntiqamçı xoruz”adlı dram əsərlərinin müzakirəsini keçirmək olar. Məs: “Zalim padşah və əkinçi” adlı mənzum əsərinin muzakirəsi. Əsərdə şair yaxşılıq-yamanlıq anlayışlarını irəli sürərək yaxşılığı məhz məzlumlara dayaq olmaq mənasında anlayır. İnsanlara, məzlumlara, əzilənlərə xeyirxah olmaq, onlara kömək göstərmək şairin etik baxışlarının əsaslarını təşkil edən başlıca müddəalardan biridir:

O gündən ki, insan oğlu
Bir dünyaya ayaq basmış,
Bəzi tutmuş doğru yolu,
Bəzi o haqq yoldan azmış.
Bəzi xeyrə olmuş yoldaş,
Ayrılmamış əsla ondan.
Yaxşılıqda işlətməmiş baş,
Adı dildə olmuş dastan.
Misginlərə, düşgünlərə
Ağır gündə dayaq olmuş.
Yaramış hər xeyrə, şərə,

Yamanlıqdan uzaq olmuş.

Şair şərin əsasında xalqa, zəhmətkeş kütlələrə, məzumlara pislik etmək durduğunu göstərmişdir.

“Xasay” povestinin - müzakirəsini də təşkil etmək olar: Əsərdə taleyi diqqətlə izlənən ailənin mənfi təsir altına düşüb mənəvi təbəddülata uğraması, ruhi sarsıntı keçirməsi əks olunub xeyirxah qüvvələrin, ictimai mühitin təsiri ilə düzgün yola qayıtması əks olunub. Burdakı obrazlardan Kamil müəllimin simasında insanlıq borcunu yerinə yetirən, çətinliklərə qarşı mübarizə aparan obraz əks olunmuşdur.

Ucadan oxu: Uşaq kitabxanalarında müxtəlif mövzularda tədbirlər keçirmək olar. Belə ki şairin müraciət etdiyi mövzulardan biri kimi kiçik yaşlı oxucularda əmək tərbiyəsinin təbliğ etmək olar. Bu baxımdan onun “Dəmirçi”, “Arı”, “Əmək pərisinə” şeirlərini əmək tərbiyəsi ilə bağlı kitabxanalarda, məktəblərdə, bağçada keçirmək olar.

Oxucu konfransı: Abdulla Şaiq yaradıcılığını əks etdirən sərgi əks olunur. Plan tutulur. Planda çıxışçılar qeyd olunur. Aşağıdakı mövzular ətrafında keçirmək olar:

- Böyük ədib, Yorulmaz maarif xadimi
- Qocaman müəllim
- Dramaturq
- Maraqlı hekayələr müəllifi
- Uşaqların sevimlisi
- Şaiq məktəbi
- Abdulla Şaiq-Dilçi

● Fevralın 21-i dünyada Beynəlxalq Ana Dili Günü kimi qeyd olunur. Fevralın 24-ü isə görkəmli şair, yazıçı, maarifpərvər Abdulla Şaiqin doğum günüdür. Abdulla Şaiq ömrü boyu ana dilimizin qorunması, sağlığı uğrunda çalışıb. Bunu nəzərə alıb bu iki əlamətdar tarixin eyni gündə qeyd edilə bilər. Ötən yüzilliyin əvvəllərində orta məktəblərdə dərslər əsasən rus dilində keçirilərkən o, Azərbaycan dilində dərslilər yazıb. Məktəblərdə dərslərin Azərbaycan dilində tədris olunması üçün böyük səy göstərib. Abdulla Şaiq yaradıcılığını uşaqlara daha geniş tanımaq, ədibin uzun illər təbliğ etdiyi ana dilimizi yetişməkdə olan gənc nəslə aşılamaq məqsədilə uşaq bağçalarında, məktəblərdə, Azərbaycan dilinin zənginliyini təbliğ

etmiş oluruq. Bununla baęlı oxucu konfransı da keçirmək olar.
"Abdulla Şaiq və ana dilimiz" mövzusunda çıxış ola bilər.

Sual cavab:

Sual: Abdulla Şaiq kimdir?

Cavab: Şair, yazıçı, dramaturq, publisist, pedaqoq, ədəbiyyatşünas, tərcüməçi,

Sual: Şaiq harda anadan olub?

Cavab: Tiflisdə ruhani ailəsində

Sual: Əməyə verdiyi qiymət hansı əsərində öz əksini tapıb?

Cavab: "Dəmirçi", "Arı", "Əmək pərisinə"

Sual: Hansı əsərinə cizgi filmi çəkilib?

Cavab: Pıspısa xanım və Siçan bəy (film, 1974),

Rəqs edən baęalar (film, 1935)

Tülkü həccə gedir (film, 1971)

Sual: .A. Krilovun hansı əsərin tərcümə etmişdi?

Cavab: Cırcırma və qarışqa.

Sual: . Bakı şəhərində hansı teatr şairin adını daşıyır?

Cavab: Kukla teatri

Sual: Abdulla Şaiqin ilk şeiri hansıdır?

Cavab: "Lay-lay"

Bu tədbirdə uşaqlara suallar verilir və onlar tərəfindən cavablandırılır. Eyni zamanda uşaqlar üçün sual cavab tədbirini daha maraqlı etmək üçün proyektorla ekranda sualları göstərmək olar. Onun bir sıra əsərlərinə slayd hazırlamaq olar. Məsələn "Ana yurdum" şeirini aşağıdakı formada oxucuya təqdim etmək olar.

ANA YURDUM

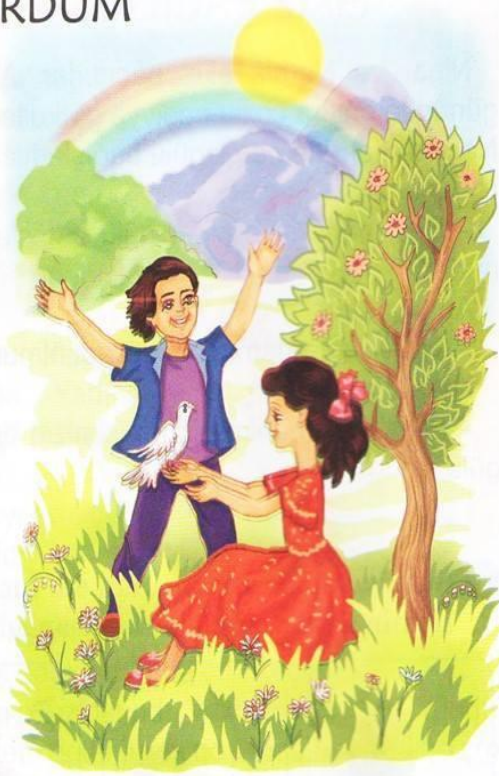
Çöllərindir **şən**,
Hər yerin gülşən.
Sən nə gözəlsən,
Ey ana **Vətən!**

Bağdır, əkindir
Hər bir **bucağın**.
Qızıl təkindir
Sənin **torpağın**.

Böyütdün bizi,
Verdin qol-qanad.
Yoxdur **qəm** izi,
Şəndir bu həyat.

Qəlbim, canımsan,
Ey ana **yurdum!**
İsti qoynunda
Mən yuva qurdum.

Abdulla Şaiq

Nə üçün şair vətənin çöllərini «şən» adlandırır?

Şeirdə işlənmiş «gülşən» sözünün mənası nədir?

Şeirin 2-ci bəndindəki 1-ci, 2-ci misralarla şair nə demək istəyir? Nə üçün şair vətənin torpağını «qızıl» adlandırır?

Vətən bizi necə böyüdür? Vətəndə həyatın şən olması nə ilə bağlıdır?

Şair nə üçün ana yurdu «qəlbi, canı» adlandırır?

Şeirin son misrasını necə başa düşürsünüz?

Mənzum hekayələr

Səhnəcik: Abdulla Şaiqin əsərləri bu növ olan şeirləri əsasında məktəbə hazırlıq kurslarında, o cümlədən aşağı siniflərdə səhnəciklər təşkil etmək olar. Uşaqları cəlb etmək məqsədilə tədbir keçiriləcək zalda şairin şeirlərinə çəkilmiş şəkillərdən ibarət plakatlar asmaq olar. Abdulla Şaiqin “Tülkü və aslan”, “Kəndli və ilan” təmsillərini, “Dəvə, tülkü və qurd” nağıl-təmsili əsasında tamaşa hazırlamaq, “Tülkü həccə gedir” mənzum nağılı üzrə səhnəcik təqdim oluna bilər.

Məktəb şeirini aşağıda formada versək daha çox oxucu marağına səbəb ola bilər.

Məktəb

Qonşumuzun oğlu Muradı, ata,
Qoydu keçən gün atası məktəbə.
Sən də gedib çanta, kitab al mənə,
Qoy, ata can, mən də gedim məktəbə.

Dünən gedib məktəbi mən görmüşəm,
Ay, nə qədər yoldaşlarım var, ata!

Bəyənmişəm məktəbi, çox sevmişəm,
Gəl məni də məktəbə qoy, ay ata!

Müəllimə söyləyir idi nələr...
Necə isti, soyuq yerlər var, deyir.
Ay ata, dünyada var imiş nələr?
Yağış, duman nədən olur söyləyir.

Şəkil çəkirdilər uşaqlar, ata,
Mən də baxırdım: biri orman çəkir,
Biri çəkir at, biri ovçu, tula,
Biri daxma, biri dəyirman çəkir.

Sonra müəllim hamısını oxutdu,
Pəncərədən gördü, çağırdı məni.
İskamyada, ay ata can, oturtdu,
Dedi: Atan məktəbə qoysun səni.

Bədii-qiraət müsabiqəsi: Abdulla Şaiqin əsərləri uşaqlar üçün maraqlı olduğunu nəzərə alaraq bu müsabiqəni təşkil etmək olar. Müsabiqə II turdan ibarət ola bilər. İlk tur seçim turu. 2-ci isə yekun olaraq keçirmək olar.

Rəsm sərgisi- Bu ad altında müsabiqə də keçirmək olar. Şairin əsərləri maraqlı və oxunaqlı olduğu üçün onun əsərlərinə şəkillər də çəkmək maraqlı olardı. İlk olaraq elan vermək. Əl qabiliyyəti olan oxucuları kitabxanaya cəlb etmək. Və onlar üçün A. Şaiqin hansı əsəri maraqlı olarsa o əsərə uyğun illüstrasiyaları işləmək. Rəsmlər işlədikdən sonra artıq müsabiqə elan edilməlidir. Münsiflər heyyyətinə rəssamları, rəsm müəllimlərini dəvət etmək olar. Məhz onlar uşaqların əl işlərini

qiymətləndirsinlər. Tədbiri Abdulla Şaiq yaradıcılığı “Uşaqların gözü ilə” adı altında keçirmək olar.

İstifadə olunmuş ədəbiyyatlar.

www.google.az

1. Kitablar:

1. Şaiq Abdulla. Seçilmiş əsərləri / Abbas Səhhət, Abdulla Şaiq. Seçilmiş əsərləri.- B.: Çarşıoğlu, 2006.- 336s.
2. Şaiq Abdulla. Seçilmiş əsərləri: Üç cildə. I cild. Təkrar nəşr.- B.: Avrasiya Press 2005.- 496s.
3. Şaiq Abdulla. Seçilmiş əsərləri: Üç cildə II cild. Təkrar nəşr.- B.: Avrasiya Press, 2005.- 568s.
- 4.Şaiq Abdulla. Seçilmiş əsərləri: Üç cildə. III cild. Təkrar nəşr.- B.: Avrasiya Press, 2005.- 536s.
5. Şaiq, Abdulla. Ay pipiyi qan xoruz. - Hüseyinov.- B.: Turan, 2002.- 14s.
6. Şaiq Abdulla. Arazdan Turana.- B.: Nurlan, 2004.- 264 s.
7. Şaiq Abdulla. İki qəhrəman.- B.: Araz, 2003.- 16 s.
- 8.Şaiq Abdulla. Tıq-tıq xanım.- B.: CBS Polygraphic production, 2001.-19 s.
9. Şaiq Abdulla. Tülkü həccə gedir.- B.: CBS Polygraphic production, 2001.- 14 s.

HAQQINDA

Kitablarda və dövri mətbuatda:

1. Baharlı M. Yazığın yetirmələrindən və tədqiqatçılarından eşitdiklərim : Abdulla 18

Şaiq - 125 / M. Baharlı // Azərbaycan müəllimi.- 2006.- 21 aprel.- S.7.

2. Əlioğlu M. A.Şaiqin romantikası və romantik qəhrəmanları // Darıxan adamlar. 2

cildə. I c.- B.: Təhsil, 2009.- S.170-184.

3. Əsgərli Ə. Bir günəşin zərrəsi : Abdulla Şaiq haqqında / Ə. Əsgərli // Ədəbiyyat

qəzeti.- 2010.- 16 iyul.- N 33. - S.5.

4. İsmayıloğlu A. Abdulla Şaiq və ədəbi mühit / A. İsmayıloğlu // Ədəbiyyat qəzeti.- 2008.- 18 aprel.- S.2.

5. Mirzə Nizami. O, xalqının maariflənməsi üçün çox iş görmüşdür : Xalq yazıçısı

Abdulla Şaiq haqqında nəvəsi Ülkərin xatirələri / N. Mirzə // Azərbaycan müəllimi.

- 2008.- 4 aprel.- S.6.

6. Mirzəliyev Canalı. Bizim Abdulla Şaiqimiz vardı... / C. Mirzəliyev /